

RUS ADABIYOTINING O'RGANILISH BOSQICHLARI

Qudratov Ulug'bek Turaevich

Ko'kdala tumani 1-son texnikumi rus tili o'qituvchisi

+99891 216 7005

ulugbek.kv24@gmail.com

Annotatsiya: Bu maqolamiz orqali biz, Rus adabiyotining jahon madaniyatiga ta'siri ko'plab olimlar va adabiyotshunoslar tomonidan o'rganilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, rus yozuvchilari asarlarida insonning ichki dunyosi, ijtimoiy muammolar va axloqiy tanlovlar chuqur yoritilgan.

Kalit so'zlar: Rus adabiyoti, savodxonlik, yozuvchi, tadqiqotlar, rivojlangan mafkura, muommo axloqiy tanlovlar, asarlar.

Аннотация: В данной статье мы рассмотрим влияние русской литературы на мировую культуру, которое изучалось многими учеными и литературными критиками. Исследования показывают, что произведения русских писателей глубоко освещают внутренний мир человека, социальные проблемы и моральный выбор.

Ключевые слова: русская литература, грамотность, писатель, исследование, развитая идеология, проблемный моральный выбор, произведения.

Abstract: Through this article, we will consider the influence of Russian literature on world culture, which has been studied by many scholars and literary critics. Studies show that the works of Russian writers deeply illuminate the inner world of man, social problems and moral choices.

Keywords: Russian literature, literacy, writer, research, developed ideology, problematic moral choices, works.

1917-yilgi inqilobdan keyin rus adabiyoti sovet va muhojir qismlarga bo‘lindi. Sovet Ittifoqi umumiy savodxonlik va yuqori darajada rivojlangan kitob chop etish sanoatini ta’minlagan bo‘lsa-da, mafkuraviy senzurani ham amalga oshirdi. 1930-yillarda Rossiyada sotsialistik realizm ustunlik qildi. Uning yetakchi namoyandalari Nikolay Ostrovskiy, Aleksandr Fadeyev va boshqa yozuvchilar bo‘lib, ushbu uslubning asoslarini yaratdilar. Ostrovskiyning „*Как закалялась сталь*“ romani rus sokrealistik adabiyotining eng mashhur asarlaridan biri bo‘lgan. Mixail Bulgakov, Andrey Platonov va Danil Xarms kabi ba’zi yozuvchilar tanqidga uchragan. Shoirilar Vladislav Xodasevich, Georgiy Ivanov va Vyacheslav Ivanov, *muhojir* yozuvchilar Gaito Gazdanov, Vladimir Nabokov va Bunin kabi romanchilar quvg‘inda ham yozishni davom ettirdilar. Nobel mukofoti sovrindori Aleksandr Soljenitsin va Gulag lagerlari hayoti haqida yozgan Varlam Shalamov kabi ba’zi yozuvchilar sovet mafkurasiga qarshi chiqishga jur’at etdilar. Xrushchevning hokimiyat tepasiga kelishi adabiyotga yangi "shamol" olib keldi va she’riyat ommaviy madaniy hodisaga aylandi. Bu „yumshash“ uzoq davom etmadi. 1970-yillarda eng ko‘zga ko‘ringan yozuvchilarning ba’zilari sovetlarga qarshi kayfiyatdagi asarlari uchun asarlarini nashr qilish taqiqlangan va jinoiy javobgarlikka tortilgan.

XX asrning oxiri rus adabiyoti uchun og‘ir davr bo‘ldi. Bu davrning eng ko‘p muhokama qilingan yozuvchilari orasida qisqa hikoyalar va romanlar bilan mashhur bo‘lgan Viktor Pelevin, yozuvchi va dramaturg Vladimir Sorokin va shoir Dmitriy Prigov bor edi. XXI asrda XX asr oxiridagi postmodernistik rus nasridan keskin farq qiluvchi rus adabiyotining yangi avlodi paydo bo‘ldi. Bu esa tanqidchilarni „yangi realizm“ haqida gapirishga olib keldi.

Rus yozuvchilari ko‘plab adabiy janrlarga katta hissa qo‘shgan. Rossiyada adabiyot bo‘yicha beshta Nobel mukofoti laureati bor.

2011-yil holatiga ko‘ra, Rossiya nashr etilgan asarlar bo‘yicha dunyoda to‘rtinchi yirik kitob ishlab chiqaruvchisi edi. Ommabop xalq maqolida ruslar „dunyodagi eng ko‘p kitob o‘qiydigan xalq“ deb ta’kidlanadi.

Shoir, dramaturg, esseist, tarjimon va Antiox Kantemirning zamondoshi Vasiliy Kirillovich Trediakovskiy ham Rossiya Fanlar akademiyasi bilan ishlaganida, fransuz va mumtoz asarlarning rus tiliga yangicha tarjimalari orqali Ma’rifatparvarlik anjumanlariga chuqur kirib bordi. Rus adabiyoti rivojida burilish nuqtasi uning Pol Tallemantning „*Muhabbat oroliga sayohat*“ asarini tarjimasi rasmiy va eskirgan cherkov-slavyan tilidan farqli o‘laroq, birinchi bo‘lib rus xalq tilidan foydalangan. Ushbu muqaddima dunyoviy asarlarning xalq tilida yaratilishi uchun pretsedent bo‘ldi. Muqaddas matnlar esa cherkov-slavyan tilida qoladi. Biroq, uning ishi ko‘pincha aql bovar qilmaydigan darajada nazariy va ilmiy bo‘lib, u gapirgan tilni o‘rganishni targ‘ib qilishga qaratilgan.

Boshqalar esa uchun kamroq haqoratli mavzularni tanladilar. Masalan, Nikolay Karamzin (1766-1826) rus yozuvchilarining she’riyat va nasrdagi his-tuyg‘ularning kuchayishi va jismoniy bema’nilik kabi xususiyatlarni o‘zlashtirgani, o‘sha paytda ayollarga xos bo‘lgan. Shuningdek, ayollik ishini qo‘llab-quvvatlaganligi bilan mashhur. Rus yozuvchilari Karamzinning erkak yozuvchilarni ayollik bilan yozishga da’vati ma’rifatparvarlik g‘oyalariga, erkalik atributlari hisoblangan aql va nazariyaga mos kelmadi. Shunday qilib, uning asarlari hamma tomonidan yaxshi qabul qilinmadi. Ammo, ular jamiyatning ba’zi sohalarida Buyuk Ketrin davridagi ayol hukmdorga nisbatan o‘sib borayotgan hurmatni yoki hech bo‘lmaganda ikkilanishni aks ettirdi. Bu konsepsiya yozuvda ayol xususiyatlariga beparvolik, bema’nilik va pafos atributlari bilan bog‘liq bo‘lgan mavhum tushuncha sifatida qarash davrini e’lon qildi.

Boshqa tomondan, ba'zi yozuvchilar Ketrin II ni to'g'ridan-to'g'ri maqtashar edilar. Gavril Romanovich Derjavin o'zining she'rlari bilan mashhur, ko'pincha she'rlarini imperator Ketrin II ga bag'ishlagan. Ko'pgina zamondoshlaridan farqli o'laroq, Derjavin o'z davlatiga juda sadoqatli edi. U Ketrin II hukumatida turli lavozimlarga, jumladan, imperator kotibi va adliya vaziriga qadar harbiy xizmatda bo'lgan. Mixail Lomonosov va Aleksandr Sumarokovning ajoyib uslubiga ergashganlardan farqli o'laroq, Derjavin o'z sub'ektlarining eng kichik tafsilotlari bilan shug'ullangan.

Denis Fonvizin, birinchi navbatda, komik asarlar muallifi. Rus zodagonlari mavzusiga tanqidiy nuqtai nazar bilan yondashgan. Fonvizin zodagonlar Buyuk Pyotr hukmronligi davridagi standartlarga rioya qilishlari kerak deb hisoblardi. Biroq bu davrda davlatga sodiqlik sifati taqdirlanadi. Uning asarlarida zodagonlarning ilgari bajargan vazifalari uchun javobgarlikka tortmasdan, ularni taqdirlashning amaldagi tizimi tanqid qilingan. Fonvizin satira va komediyadan foydalangan holda, Buyuk Ketrin hukmronligi davrida keng tarqalgan ierarxal tarafdorlikdan ko'ra, elitaning shaxsiy xizmatlariga qarab mukofotlanadigan zodagonlar tizimini qo'llab-quvvatladi.

Rus adabiyoti yoki uning muhojirlari va bir paytlar tarixan Rossiya yoki Sovet Ittifoqi tarkibiga kirgan bir qancha mustaqil xalqlarning rus tilidagi adabiyotini anglatadi. XIX asrga qadar Rossiyada xalqaro miqyosda o'qiladigan adabiyotlar juda kam edi. Adabiyotning asosiy shakli kiritilgan bilinybyliniya va skaskiskazku (xalq va ertaklar), butparastlarning urfodatlaridan kelib chiqqan bo'lib, tarixiy asosli Boshlang'ich yilnomasi, O'tgan yillar ertagi, va xristian ruhidan ilhomlangan Ushbu maqolada rus adabiyotining rivojlanish tarixi va uning o'ziga xosligi haqida so'z yuritilgan.

Xulosa qilib shuni aytish joizki, rus adabiyoti jahon madaniyatining ajralmas qismi bo'lib, uning rivojiga katta ta'sir ko'rsatgan. U inson tafakkuri, ma'naviyati va axloqiy qarashlarining shakllanishida muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirzayeva F. Kasbiy fanlarni o‘qitishda ilg‘or pedagogik texnologiyalardan foydalanish(uslubiy qo‘llanma). Toshkent - 2013
2. <https://cyberleninka.ru/article/n/interfaol-metodlar-o-quvchilarkreativliginioshirishning-muhim-omili>
3. www.ziyonet.u
4. Lotman, Y. & Uspensky, B. Semiotics of Russian Literature – Ann Arbor: University of Michigan Press, 1978.
5. Losev, A. F. Philosophy of Name – Moscow: Progress, 1977.
6. Figs, O. Natasha’s Dance: A Cultural History of Russia – New York: Metropolitan Books, 2002.
7. Riasanovsky, N. V. A History of Russia – Oxford University Press, 2011.
8. Berdyaev, N. Freedom and the Spirit – London: G. Allen & Unwin, 1937